

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ

Біографічна стратегія соціально-педагогічного дослідження

Дипломна робота з соціальної педагогіки
(освітньо-кваліфікаційний рівень
«Магістр»)

студентки 6 курсу 70 групи
галузі знань:

0101 Педагогічна освіта

напряму підготовки:

6.010106 Соціальна педагогіка

Кучківської Світлани Анатоліївни

Керівник:

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної педагогіки та педагогічної
майстерності **Павлик Н.П.**

Рецензент: доктор педагогічних наук,
професор, ректор Житомирського обласного
інституту післядипломної педагогічної
освіти:

І.І. Смагін

Зміст

ВСТУП.....	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Поняття наукових соціально-педагогічних досліджень	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Принципи наукових соціально-педагогічних досліджень. Їх специфіка і можливості.....	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 1	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Методи соціально-педагогічних досліджень	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Біографічний метод соціально-педагогічного дослідження...	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 2	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	Ошибка! Закладка не определена.
3.1. Основні вимоги до проведення соціально-педагогічного дослідження	Ошибка! Закладка не определена.
3.2. Оформлення і обробка результатів соціально-педагогічних досліджень	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 3	Ошибка! Закладка не определена.
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	Ошибка! Закладка не определена.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

Вступ

Актуальність дослідження. Соціальна педагогіка як відносно молода галузь наукового знання перебуває на етапі формування власного методологічного апарату. Оскільки соціальна педагогіка як наука сформувалась на межі цілого ряду наук (педагогіки, психології, соціології і т.д.), то в основі багатьох її методів дослідження (та й практичної соціально-педагогічної діяльності) лежать полідисциплінарні методи наукового пізнання, які, в процесі адаптації до специфіки соціальної педагогіки, формуються у власне соціально-педагогічні методи.

До таких методів і належить біографічний метод наукового дослідження. І хоча, у ряду науковців з числа психологів та соціологів присутня неоднозначна оцінка цього методу наукового пізнання, на нашу думку він вкрай важливий для соціальної педагогіки, оскільки вона, як практична діяльність спрямована, в першу чергу, на підтримку процесу соціалізації особистості. Одним з ключових завдань соціальної педагогіки як науки є розробка науково-методичного підґрунтя для забезпечення ефективного здійснення цієї діяльності.

Проблематика вивчення біографічного методу наукових досліджень зустрічається в роботах таких дослідників як Г. Аллпорт, Д. Берто, М. Білуха, Л. Валевський, С. Гончаренко, В. Ковальчук, Н. Логінова, П. МакАдамс, О. Рудницький, В. Семенова, Т. Титаренко та ін. Однак, проблематика використання біографічного методу у наукових соціально-педагогічних дослідженнях залишається практично недослідженою. Саме тому темою нашого дослідження було обрано: «Біографічна стратегія соціально-педагогічного дослідження».

Об'єкт дослідження – система методів наукового пізнання.

Предмет дослідження – біографічна стратегія в соціально-педагогічних дослідженнях.

Мета дослідження – охарактеризувати біографічну стратегію соціально-педагогічного дослідження та її місце у системі методів та стратегій наукового пізнання.

Гіпотеза дослідження – біографічний метод у соціально-педагогічних дослідженнях, хоча й базується на загальнонаукових принципах, проте має соціально-педагогічну специфіку.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати загальні вимоги до стратегій наукового пізнання.
2. Обґрунтувати особливості соціально-педагогічних досліджень.
3. Описати особливості використання біографічної стратегії в соціально-педагогічних дослідженнях.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань дослідження ми використали ряд теоретичних (аналіз наукових джерел, узагальнення, дедукція, індукція, систематизація) та практичних методів (контент-аналіз документів).

Теоретичне значення дослідження: узагальнено та проаналізовано методологію наукових соціально-педагогічних досліджень.

Практичне значення дослідження: узагальнено й обґрунтовано загальні вимоги до проведення, оформлення та обробки результатів наукового соціально-педагогічного дослідження.

Апробація роботи. Результати дослідження опубліковані у збірнику наукових праць: Кучківська С. Біографічна стратегія соціально-педагогічного дослідження / С. Кучківська // Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник наукових робіт викладачів і студентів / за заг. ред. Н.П. Павлик]. – Житомир : Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 142 – 143.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних

джерел (73 найменування, з них 7 іноземною мовою). Робота викладена на 105 сторінках друкованого тексту та 18 сторінках додатків.

Загальні висновки

1. Соціально-педагогічне дослідження як система наукових методів та способів вивчення соціально-педагогічних процесів в цілому: впливу зовнішніх факторів та внутрішніх умов на розвиток і становлення особистості та колективу, а також вивчення детермінантів взаємодії між соціально-педагогічними явищами з метою отримати переконливо доведені і практично значущі знання (рішення, висновки) для теорії і практики виховання особистості. Під науковим соціально-педагогічним дослідженням розуміють систему логічно-послідовних, методичних, методологічних і організаційно-технічних засобів, метою яких є одержання інформації про певне соціально-педагогічне явище чи процес. В сучасних умовах існує три типи соціально-педагогічних досліджень: розвідкові (пошукові), описові, експериментальні. Структурно процес будь-якого дослідження ділиться на етапи: розробку програм досліджень; збирання емпіричного матеріалу; опрацювання матеріалів дослідження (статистичні і математичні); аналіз результатів дослідження і розробка рекомендацій.

До основних принципів наукових соціально-педагогічних досліджень відносять принцип об'єктивності, принцип комплексного використання методів дослідження під час вивчення проблем соціальної педагогіки, принцип цілісного вивчення соціально-педагогічного явища чи процесу, принцип єдності вивчення і виховання особистості, принцип одночасного вивчення колективу й особистості, принцип вивчення явища в зміні, розвитку, принцип історизму, принцип поєднання наукової сміливості з найбільшою передбачливістю, принцип глибинного розгляду досліджуваної проблеми. Суттєво, що всі названі вище принципи наукового соціально-педагогічного

дослідження виявляються одночасно, у взаємозв'язку один з одним, і дуже конкретно пов'язані з особистістю самого дослідника. При цьому принципи висувають певні вимоги до діяльності дослідника під час проведення ним соціально-педагогічного дослідження.

2. Метод наукового соціально-педагогічного пізнання є способом здобуття, виявлення достовірних, переконливих фактів про реальне соціально-педагогічне явище, знань про наявні між її явищами зв'язками і залежностями, про закономірні тенденції їх розвитку, узагальнення здобутих знань і їхньої оцінки. Різноманітні методи наукового соціально-педагогічного дослідження можна поділити на три основні групи; методи емпіричного дослідження, методи теоретичного дослідження і методи математичної статистики. До групи методів емпіричного соціально-педагогічного дослідження належать такі: спостереження, опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування), тестування, рейтинг, вивчення продуктів діяльності досліджуваних (письмових, графічних, творчих і контрольних робіт), вивчення й узагальнення соціально-педагогічного досвіду, педагогічний експеримент. Теоретичні методи необхідні для визначення проблеми наукового соціально-педагогічного дослідження, формулювання гіпотез і оцінки зібраних фактів. До теоретичних методів дослідження належать історико-генетичний метод, метод моделювання, а також різні розумові процедури логічного мислення: аналіз (розчленовування на частини), синтез, класифікація, типологізація, абстрагування, порівняння, узагальнення та ін. Математичні та статистичні методи в соціальній педагогіці застосовують для обробки даних, одержаних методами опитування й експерименту, а також для встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами. Ці методи допомагають оцінити результати експерименту, підвищують надійність висновків, дають підстави для теоретичних узагальнень. Найбільш поширеними з математичних методів, застосовуваних у соціальній педагогіці, є реєстрація, ранжування, шкалування. Біографічний метод – один зі специфічних методів соціально-педагогічного аналізу особистих документів, при якому для вирішення проблеми збирають і узагальнюють матеріали, що відображають участь людини в тих або інших

соціальних подіях і його ставлення до них. Біографічний метод дослідження – термін, що має три значення: вузьке – вивчення особистості за документами її біографії; більш широке, але також конкретне – метод психологічної науки: вивчення історії особистості з використанням суб'єктивного і об'єктивного анамнезу; найбільш широке – вивчення вже не конкретної особистості, а її типу шляхом аналізу і узагальнення ряду біографії людей, підібраних за певною ознакою.

Для забезпечення максимально можливої об'єктивності біографічний метод наукового соціально-педагогічного дослідження повинен ґрунтуватись на ряді принципів: повторюваності подій, наслідування батьківських сценаріїв, вікової динаміки сценарного розвитку, телеологічності життєвого сценарію, впливу культурно-історичних умов на формування життєвого сценарію, принцип врахування свідчень сучасників, автобіографічності, ймовірного виходу із сценарію.

У соціально-педагогічних дослідженнях цей метод представлений у трьох варіантах (на основі його використання у соціології, психології та педагогіці). Перший – опис і аналіз людини в ретроспекції, на підставі вже наявних документів та інших джерел. Другий варіант – тривале дослідження, збір біографічних даних протягом життя для подальшого їх аналізу. Третій спосіб – за допомогою каузометрії, тобто встановлення зв'язків між різними подіями життя, зазначеними і оціненими людиною за ступенем їх значимості.

В наукових соціально-педагогічних дослідженнях біографічний метод використовується у трьох значеннях: як методологічна прихильність; як об'єкт аналізу (біографія або її фрагмент як тема); як спосіб збору даних і їхнього аналізу (матеріали, джерела аналізу й т.п.).

3. Окрім загальних вимог до наукового дослідження існують специфічні вимоги до соціально-педагогічного дослідження: по-перше, соціально-педагогічне дослідження завжди потребує особливої уваги, оскільки масивом дослідження завжди є люди; по-друге, треба прагнути до максимальної практичної користі від вивчення найскладнішого іноді суто теоретичного питання; по-третє, соціально-педагогічне дослідження – це спільна творчість дослідника і всіх

учасників експерименту, що передбачає довіру та взаємодопомогу між ними. Процес соціально-педагогічного дослідження складається з комплексу окремих процесів і особливих дій, що знаходяться у певній послідовності та взаємозв'язку стосовно один одного: 1) підготовка і організація соціально-педагогічного дослідження; 2) емпіричне обслідування та експеримент; 3) опрацювання результатів дослідження; 4) практичне застосування одержаних даних. Для кожного етапу характерні специфічні його структурні елементи, які належать до обов'язкових вимог до наукового соціально-педагогічного дослідження. Орієнтуючись на основні вимоги до наукових досліджень у соціології, психології та педагогіці нами було виділено чотири ключових узагальнених вимоги до наукового соціально-педагогічного дослідження: 1) необхідність чіткої, конкретної, аргументованої програми; 2) ясність і точність, деталізація програми; 3) логічна послідовність всіх елементів, ланок програми; 4) гнучкість програми.

Для обробки результатів соціально-педагогічних досліджень найчастіше застосовують статистичні, табличні і графічні методи. Щоб кількісні показники результатів дослідження дали можливість виявити наявність деяких залежностей між у досліджуваними факторами, їх потрібно певним чином упорядкувати придатними для цього можуть стати статистичні методи ранжування, групування та шкалування. Статистичне упорядковані дослідні дані для зручності подальшого використання заносять до таблиць. Таблиці дають можливість відобразити кількісні ознаки досліджуваного об'єкта у стислому вигляді, компактно, систематизовано і наочно. Виділяють такі типи таблиць для оформлення результатів наукового соціально-педагогічного дослідження: проста, групова, комбінована, складена, шахова. Графічний метод обробки дослідних даних полягає у побудові графічних залежностей між досліджуваними факторами (величинами). Графічні залежності можуть мати вигляд графіків і діаграм. Результати наукового дослідження узагальнюються з метою перетворення їх у джерело інформації. Формою узагальнення результатів дослідження може бути усний виклад або друкована праця. Усний

виклад являє собою повідомлення або виступ перед аудиторією. Друкованою працею може бути реферат, стаття, науковий звіт, дисертація, монографія.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике / И. В. Арнольд. – М. : Высшая школа, 1991. – 140 с.
2. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: Дидактический аспект / Ю. К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 152 с.
3. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : Підручник / М. Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480с.
4. Блакар Р. М. Язык как инструмент социальной власти / Р. М. Блакар // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М. : Прогресс, 1987. – С. 108-121.
5. Валевский Л. А. Основания биографики / Л. А. Валевский. – К.: Наукова думка, 1993. – 110 с.
6. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К.: Цент навчальної літератури, 2005. – 396 с.
7. Воловик П. М. Теорія імовірності і математична статистика в педагогіці / П. М. Воловик. – К. : Рад. Школа, 1989. – 222 с.
8. Головаха Е.И. Жизненный путь личности: вопросы теории и методологии социально-психологического исследования / Е.И. Головаха. – К. : Наукова думка, 1987. – 277 с.
9. Головаха Е.И. Методология социально-психологического исследования жизненного пути личности / Е.И. Головаха. – К. : Наукова думка, 1990. – 236 с.

10. Головаха Е.И. Психологическое время личности / Е.И. Головаха, А.А.Кроник. – К. : Наукова думка, 1984. – 207 с.
11. Головаха Е.И. Биографический метод изучения личности / Е.И. Головаха. – К. : Наукова думка, 1984. – 207 с.
12. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень / С. У. Гончаренко // Вісник Академії педагогічних наук України, 1993. – № 3 – С.11-23.
13. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Метод. поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. : УЦПО, 1995. – 45 с.
14. Горбатенко І. Ю. Основи наукових досліджень: Підручник / І. Ю. Горбатенко, Г.О. Івашина. – Херсон, 2001. – 342 с.
15. Грищенко І. М., Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І. М. Грищенко, О. М. Григоренко, В. А. Борисейко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 242 с.
16. Девятко И. Ф. Методы социологического исследования / И. Ф. Девятко. – М. : ИСО РЦГО-TEMPUS/TACIS, 2002. – 224 с.
17. Дружинин В. Н. Варианты жизни : Очерки экзистенциальной психологии / В. Н. Дружинин. – СПб. : Иматон, 2000. – 135 с.
18. Дружинин В. Н. Экзистенциальная психология / В. Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 2006. – 330 с.
19. Дудченко А. А. Основы научных исследований / А. А. Дудченко, Я. А. Дудченко, Т. А. Примак. – К. : «Знание», 2000. – 114 с.
20. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень / А. М. Єріна. – К. : МОН, 2004. – 216 с.
21. Журавлев В. Ф. Нарративное интервью в биографических исследованиях / В. Ф. Журавлев // Социология. – 1993-1994. – № 3-4. – С.19-22.
22. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1982. – 159 с.
23. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингекамп. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с.

24. Ковалев В. И. Личностное время и жизненный путь личности / В. И. Ковалев // Психология личности и время жизни человека. – Черновцы, 1991. – С. 5-14.
25. Ковалев В. И. Жизненный путь личности как объект научного исследования / В. И. Ковалев // Психология личности и время жизни человека. – Черновцы, 1992. – С. 17-19.
26. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, В. І. Мойсєєв. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 216 с.
27. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук. – К.: Вища школа, 2004. – 208 с.
28. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / О. В. Крушельницька. – Житомир : Кондор, 2003. – 189 с.
29. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования / Н. В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1980. – 266 с.
30. Логинова Н. А. Жизненный путь как проблема психологии / Н. А. Логинова // Вопросы психологии. – 1985. – №1. – С. 103-109.
31. Логинова Н. А. Психология жизненного сценария личности / Н. А. Логинова // Вопросы психологии. – 1987. – №2. – С. 64.
32. Логинова Н. А. Биографический метод в свете идей Б. Г. Ананьева / Н. А. Логинова // Вопросы психологии. – 1986. – № 1. – С. 104 – 111.
33. Логинова Н.А. Биографический метод научного исследования / Н. А. Логинова. – Л. : ЛГУ, 1977. – 120 с.
34. Логинова Н.А. Биографический метод в психологии и смежных науках / Н.А. Логинова. – Л. : ЛГУ, 1975. – 210 с.
35. Лузан П. Г. Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – К. : ДАКККіМ, 2008. – 248 с.
36. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури / С.Д. Максименко. – К.: Наукова думка, 1998. – 226 с.

37. Манукян В. Р. Субъективная картина жизненного пути и кризисы взрослого периода / В.Р.Манукян. – СПб: СПбГУ, 2003. – 217 с.
38. Манукян В. Р. Жизненный сценарий личности как объект научного познания / В. Р. Манукян. – СПб. : СПбГУ, 2005. – 200 с.
39. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень (в першоджерелах, лекціях та практичних завданнях) : навчальний посібник / С. Борисюк, А. Конончук, Н. Яковець, Ю. Щербина. – Ніжин, 2002. – 287 с.
40. Моргун В. Ф. Субъективное восприятие жизненного сценария личности / В. Ф. Моргун. – М. : Просвещение, 1987. – 64 с.
41. Моргун В. Ф. Проблема периодизации развития личности / В. Ф. Моргун, Н. Ю. Ткачева. – М. : Просвещение, 1981. – 60 с.
42. Пихтіна Н. Основи наукових досліджень в опорних схемах : навч.-метод. посіб. / Н. Пихтіна, С. Нестерець. – Ніжин, 2007. – 45 с.
43. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навчальний посібник / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Словенко. – К. : Лібра, 2004. – 344 с.
44. Повякель Н. И. Биографический метод / Н. И. Повякель // Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – С. 20.
45. Полонский В. М. Оценка качества научно-педагогических исследований / В. М. Полонский. – М. : Педагогика, 1987. – 144 с.
46. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. Посіб / І. С. П'ятницька-Позднякова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 116 с.
47. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології / В. В. Рибалка. – К. : Ніка-Центр, 2003 – 204 с.
48. Рубинштейн М. М. Юность по автобиографическим записям и дневникам / М. М. Рубинштейн. – [в 2 томах] Т.1.– М. : МВТУ, 1928. – 186 с.
49. Рубинштейн М. М. Юность по автобиографическим записям и дневникам / М. М. Рубинштейн. – [в 2 томах] Т.2.– М. : МВТУ, 1928. – 176 с.

50. Рудницький О. П. Основи педагогічних досліджень / О. П. Рудницький, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельникова. – К. : Експрес-об'ява, 1998. – 143 с.
51. Рыбников Н. А. Психология и биографии / Н. А. Рыбников // Психология. – 1959. – №2. – С. 215 – 226.
52. Рыбников Н.А. Биографии и их изучение / Н.А. Рыбников. – М. : Политиздат, 1970. – 48 с.
53. Рыбников Н.А. Научное изучение биографии / Н.А. Рыбников. – М. : Политиздат, 1970. – 48 с.
54. Семенова В. В. Биографический метод в социологии: история, методология, практика / В. В. Семенова, Е. Ю. Мещеркина // Вопросы социологии. – 1993. – №3. – С. 51-62.
55. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів освіти / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К., 2000. – 259 с.
56. Скалкова Я. Методология и методы педагогического исследования / Я. Скалова. – М. : Педагогика, 1989. – 224 с.
57. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: Підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
58. Страцинська І. Метрика життєвого шляху особистості / І. Страцинська, Б. Цуканов // Психологія і суспільство. – 2001. – № 2. – С. 18-25.
59. Сурмин Ю. П. Методология и методы социологических исследований / Ю .П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К.: МАУП, 2000. – 220 с.
60. Тернер Р. Сравнительный контент-анализ биографий / Р. Тернер // Вопросы социологии. – 1992. – № 1. – С.17-19.
61. Титаренко Т. Н. Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід /Т. Н. Титаренко. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 1994. – 48 с.
62. Туленков Н. В. Социологическое исследование: понятие, программа, методы: Конспект лекции по социологии / Н. В. Туленков.– К.: УГУФВС, 1994. – 120 с.

63. Фукс-Хайнритц В. Биографический метод в социологии: история, методология, практика / В. Фукс-Хайнритц // Вопросы социологии. –1993. – №3. – С. 11-41.
64. Хоффман А. Достоверность и надежность в устной истории А. Хоффман // Вопросы социологии. –1993. – №3. – С. 42-50.
65. Хубач В. Биография и автобиография: Проблема источника и изложения / В. Хубач. – М. : Наука, 1970. – 46 с.
66. Шейко В. М. Організація та методика науково-слідницької діяльності: Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання-Прес, 2002. – 295 с.
67. Allport G. Pattern and Growth in Personality / G. Allport. – N.Y.: Holt, Rinehart and Winston, 1961. – 338 p.
68. Allport G. The Use of Personal Documents In Psychological Science / G.Allport // Social Sciens. – 1942. – № 49. – P. 138 – 140 / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ia802702.us.archive.org/16/items/useofpersonaldoc00allprich/useofpersonaldoc00allprich.pdf>. – Назва з екрана.
69. Bertaux D. Biography and society. The life-history approach in the social science / D. Bertaux. – Los-Angeles : Sage, 1981. – 479 p.
70. Cattell R.. The Scientific Analysis of Personality / R. Cattell. – Baltimore: Penguin Books, 1965. – 278 p.
71. Davis S. Effects of talk shows viewing on adolescents / S. Davis, M.L. Mares // Journal of Communication. – 1998. – 48 (3). – pp. 69-86. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1460-2466.1998.tb02760.x/abstract>. – Назва з екрана.
72. McAdams P. Biography, Narratives, and Lives: An Introduction, Psychobiography and Lives Narratives // Journal of Personality. – 1988. – Vol. 56 (1). – P. 34-40.
73. Weingart P. Practicing Interdisciplinary / P. Weingart. – Toronto : University of Toronto Press, 2010. – 215 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cwts.nl/TvR/documents/AvR-PractInterdisc.pdf>. – Назва з екрана.